

УДК 343.237

ДО ПРОБЛЕМИ ОДНОСТОРОННЬОГО ТА ДВОСТОРОННЬОГО СУБ'ЄКТИВНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ СПІВУЧАСНИКАМИ ЗЛОЧИНУ

Орловський Р. С.,

кандидат юридичних наук
доцент кафедри кримінального права №1
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків

Анотація: У статті розглядається невирішене на сьогодні питання про суб'єктивний зв'язок виконавця злочину з іншими співучасниками, тобто про те, чи є обов'язковим для виконавця двосторонній зв'язок з іншими співучасниками злочину. Актуальність обраної теми зумовлена відсутністю чіткої позиції з приводу цього поняття, що негативно впливає на судово-слідчу практику. Проведено порівняльний аналіз одностороннього та двостороннього суб'єктивного зв'язку та наведена аргументація автора з метою вирішення суперечностей щодо допустимості одностороннього або наявності виключно двостороннього (багатостороннього) суб'єктивного зв'язку між співучасниками злочину у контексті розкриття цієї проблеми в межах інституту співучасті у злочині, а саме його суб'єктивних ознак. Дається визначення різновидів суб'єктивного зв'язку в реалізації форм співучасті.

Ключові слова: співучасть у злочині, суб'єктивні ознаки співучасті, суб'єктивний зв'язок між співучасниками, спільний умисел, взаємна обізнаність.

Аннотация: В статье рассматривается не решенный на сегодняшний день вопрос о субъективной связи исполнителя преступления с другими соучастниками, а именно: обязательная ли для исполнителя преступления двусторонняя субъективная связь с другими соучастниками преступления. Актуальность этого вопроса обусловлена тем, что отсутствие четкой позиции по поводу квалификации субъективной связи негативно отображена на судебно-следственной практике. Проведено сравнительный анализ односторонней и двусторонней связей и приведена аргументация автора касательно допустимости односторонней или наличия исключительно двусторонней субъективной связи между соучастниками преступления в контексте раскрытия данной проблемы в пределах института соучастия в преступлении, а именно субъективных его признаков. Предоставляется определение разновидностей субъективной связи, их значение в реализации форм соучастия.

Ключевые слова: соучастие в преступлении, субъективные признаки соучастия, субъективная связь между соучастниками, умышленная совместность, взаимная осведомленность.

Annotation: This article is about not decided for today question about subjective connection between performer of a crime with other accomplices of a crime, more precisely: is obligatory for a performer bilateral connection with other accomplices in a crime. Actuality of select theme is predefined by absence of clear position concerning this concept that negatively influences on the practice of judges and investigators. A comparative analysis is conducted one-sided and bilateral(multilateral) subjective connections and argumentation of author with the aim of decision of contradictions in relation to admission one-sided or to the presence exceptionally of bilateral(multilateral) subjective connection between accomplices in a crime is brought in the context of opening this problem in limits of institute of criminal participation, namely him subjective signs. Attached determination of varieties of the subjective connection in realization of forms of participation.

Key words: complicity in the crime, the subjective signs of complicity, the subjective relationship between accomplices, deliberate joint, mutual awareness.

Проблема співучасті завжди була складною, а деякі її аспекти залишаються дискусійними і сьогодні, що тільки підтверджує актуальність дослідження цього інституту кримінального права. Розглядаючи співучасть як особливу форму злочинної діяльності, що характеризується об'єктивними та суб'єктивними ознаками, можна відрізнити співучасть від простого випадкового збігу дій кількох осіб при вчиненні злочину. В цій статті увага приділяється вивченню суб'єктивних ознак співучасті, а саме встановленню змісту та видів суб'єктивного зв'язку між співучасниками.

Зокрема, ця проблема розглядалась у працях таких вчених як, Р. Р. Галіакбарова, А. А. Герцензона, А. А. Піонтковського, Ф. Г. Бурчака, П. І. Гришаєва, Г. А. Крігера, Н. О. Гуторової, П. Ф. Тельнова, О. П. Козлова та інших, що внесли значний вклад у розроблення теоретико-правової основи для наступного її застосування у практичній діяльності.

Науці кримінального права відомо два види суб'єктивного зв'язку при співучасті: 1) односторонній та 2) двосторонній зв'язки.

На сьогоднішній день у теорії кримінального права залишається невирішеним питання про суб'єктивний зв'язок виконавця злочину з іншими співучасниками, тобто про те, чи є обов'язковим для виконавця двосторонній зв'язок з іншими співучасниками злочину, що негативно відображається на судово-слідчій практиці, зокрема, при здійсненні кваліфікації злочину. Тому необхідним є формування єдиного підходу для вирішення цієї проблеми.

У теорії кримінального права дискусія стосовно можливості вчинення злочину у співучасті при односторонньому суб'єктивному зв'язку чи тільки при двосторонньому ведеться давно. Існує три підходи до вирішення цієї проблеми.

Згідно першого підходу визнається можливість співучасті при односторонньому суб'єктивному зв'язку. Так, М. С. Таганцев обґрунтував «можливість односторонньої згоди на вчинення злочину». У цьому випадку, законодавча формула,

яка діяла на той момент, «що діяли заздалегідь узгоджено або погодилися на вчинення» лише підтверджували думку вченого. Тому, як вказував М. С. Таганцев, особа може бути визнана співучасником і при односторонній змові [1, с. 106].

Згідно другого підходу односторонній суб'єктивний зв'язок не може утворювати співучасті, оскільки не відповідає положенням закону про умисну спільну участь всіх співучасників. Л. С. Білогриць-Котляревський вважав, що «із вимог єдності волі і згоди між учасниками сама собою витікає умисність співучасті: змова припускає усвідомлення суб'єктом або в загальних рисах або в деталях предмета згоди, тобто тієї злочинної діяльності, яка здійснюється» [2, с. 205].

Третій підхід є синтезом перших двох підходів і зводиться до твердження, згідно до якого співучасть виникає за наявності двостороннього зв'язку хоча б одного із співучасників із виконавцем злочину. О. С. Міхлін писав, що підбурювач і пособник, так само як і організатор повинні бути поінформовані про злочинний характер дій виконавця, а також усвідомлювати суспільну небезпечність своїх дій, які усувають перешкоди до вчинення злочину або полегшують його вчинення [3, с. 198].

Підтримує ідею комбінації одностороннього і двостороннього суб'єктивних зв'язків, за умови дотримання правил мінімальної взаємної поінформованості і О. В. Ус [4, с. 71].

Односторонній суб'єктивний зв'язок характеризується тим, що виконавець може не знати про діяльність організатора, підбурювача і пособника, які приєдналися до його діяльності. При цьому інші співучасники, тобто організатор, підбурювач та пособник знають, що їх дії направлені на спільне із виконавцем вчинення злочину.

Слід зазначити, що під двостороннім зв'язком в теорії кримінального права розуміється такий зв'язок між співучасниками, який, з одного боку, передбачає усвідомлення організатором, підбурювачем і пособником злочинної діяльності виконавця і бажання діяти спільно з ним, а з іншого, – усвідомлення виконавцем злочинної діяльності всіх інших співучасників і прагнення діяти спільно з ними.

Фактично суть проблеми зводиться до вирішення питання про можливість співучасті за наявності одностороннього суб'єктивного зв'язку чи необхідність виключно двостороннього суб'єктивного зв'язку між співучасниками, а також чи можливе поєднання того та іншого.

У кримінально-правовій доктрині радянського періоду єдиної думки з такого питання також не було досягнуто, до теперішнього часу існували та існують прихильники і тої, й іншої точок зору.

Так, одні автори відстоювали можливість одностороннього чи мінімального суб'єктивного зв'язку, за якого співучасник (здебільшого виконавець) може бути необізнаним щодо участі інших осіб у спільному вчиненні злочину.

У середині минулого століття проти двостороннього зв'язку активно виступав О. Я. Вишинський, який заперечував необхідність встановлення при співучасті «єдності волі, що виражене в угоді» [5, с. 454]. Таке положення

об'єктивно створювало можливість для безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності за співучасть осіб, які не повинні були нести кримінальну відповідальність за злочини, вчинені іншими особами.

Аналогічною була позиція і П. П. Пусторослева, який відносив до співучасті «умисну співучасть у кримінальному правопорушенні, без всякої згоди між учасниками, без всякого знання одного учасника про діяльність інших» [6, с. 420].

Такої ж думки дотримувався А. Н. Трайнін, який, розглядаючи суб'єктивну сторону співучасті, писав, що співучасть допустима і без попередньої узгодженості співучасників і навіть взагалі без будь-якої узгодженості між ними. Вважаючи, що співучасть як спільна злочинна діяльність починається «від простої форми вчинення злочину двома особами без всякої змови». Він був противником поглядів відповідно до яких, для визнання наявності співучасті потрібно встановлення не тільки вини, але і змови. При такому розумінні ця ознака співучасті – як «спільність дій» – була позбавленою свого внутрішнього змісту – узгодженості дій двох і більше осіб, чого може бути досягнуто лише в результаті їх змови, хоча б встановленої шляхом взаємного усвідомлення про спільність дій з метою вчинення складу конкретного злочину. Зрозуміло, не кожна співучасть передбачає попередню змову співучасників, але будь-яка співучасть передбачає хоча б якусь змову між ними, яка може бути встановлена і безпосередньо на місці злочину, хоча б у формі завідомого приєднання злочинної діяльності однієї особи до злочинної діяльності інших осіб. Заперечуючи необхідність змови при співучасті, А. Н. Трайнін всупереч цьому все-таки вважав, що «співучасть передбачає узгоджені, але в той же час самостійні дії окремих осіб» [5, с. 454].

Прихильники такої думки стверджували, що співучасть можлива в ситуації, коли виконавець не поінформований про те, що його підбурюють до вчинення злочину або сприяють його злочинним діям. Хоча підбурювач знає, що породжує рішучість вчинити злочин, а пособник знає, що сприяє виконавцю в скоєнні злочину.

Безперечно, така позиція авторів спростовує необхідність єдності об'єктивних і суб'єктивних ознак співучасті.

Думається, що таке твердження суперечить змісту інституту співучасті. В такій ситуації скоріше за все має місце простий збіг злочинної діяльності декількох осіб.

Отже, відсутність суб'єктивного зв'язку між співучасниками має як наслідок обгрунтування кримінальної відповідальності на одному лише об'єктивному збігу розрізнених дій кількох осіб, що, в свою чергу, призводить до ігнорування принципу вини.

Із такого положення напрашується висновок, що прихильники одностороннього зв'язку між співучасниками сконцентровують свою увагу на фігурі виконавця, при цьому фактично виводять його за рамки інституту співучасті, допускаючи можливість непоінформованості його про злочинну діяльність інших осіб у вчиненні одного злочину.

Вочевидь, взаємна поінформованість співучасників про злочинний характер і взаємозв'язок їхньої поведінки є не що інше як інтелектуальний момент умислу при співучасті. Умисел виділяється як самостійна обов'язкова суб'єктивна ознака співучасті, та є ширшим за змістом, ніж у випадках вчинення злочину особою одноособово.

Інтелектуальний момент умислу при співучасті полягає в тому, що, по-перше, співучасники усвідомлюють, що вчиняють злочин не одноосібно, а спільно з іншими співучасниками. По-друге, взаємна поінформованість полягає в тому, що кожний із співучасників усвідомлює вчинення іншими співучасниками не будь-якого, а конкретного злочину. По-третє, кожен із них усвідомлює суспільно небезпечний характер не тільки своїх дій, але й діянь інших співучасників, а також передбачає можливість чи неминучість настання злочинних наслідків [7, с. 35]. У кожному з наведених аргументів логічний наголос падає саме на поняття «усвідомлення».

Усвідомлення будь-якої особи, яка вчиняє умисний злочин, включає в себе знання про фактичні обставини своєї поведінки.

Знання суб'єктом фактичних обставин справи по суті означає знання ним тієї обставини, що він вчиняє конкретне злочинне діяння. Знання індивідом фактичних обставин свого діяння означає, крім того, знання ним всіх елементів, які його супроводжують. До цих елементів відносяться в різній послідовності місце вчинення діяння, приблизний час і різного роду інші елементи, які характеризують фактичні обставини такої поведінки.

Усвідомлення суб'єкта, який вчиняє умисний злочин, включає в себе знання соціального значення вчинюваного діяння.

Включення у свідомість індивіда, що вчиняє злочин, двох названих вище обставин – знання фактичної сторони своєї поведінки і її соціальних властивостей – схвалюється багатьма авторами, у тому числі тими, що присвятили свої дослідження питанням суб'єктивної сторони складу злочину. Для співучасті констатація цього факту зумовлює принциповий висновок. Якщо будь-яка особа, яка вчинює злочинне діяння, усвідомлює його фактичну сторону, то логічно було би припустити, що особа, яка вчиняє злочин у співучасті, усвідомлює дві фактичні обставини. Перша – це те, що він вчиняє конкретне злочинне діяння. Друге – це те, що він вчиняє таке діяння не один [8, с. 89-90].

При цьому співучасть – це не будь-яка спільна діяльність, спрямована на вчинення злочину і здійснювана умисно двома або більше суб'єктами, а лише та, що характеризується наявністю між співучасниками узгодженості дій – змови. Змова виділяє співучасть серед інших злочинних проявів. Вона може бути попередньою, чи виникнути під час вчинення злочинного діяння, але обов'язковою умовою повинна бути змова на вчинення злочину з іншою особою (особами), причому до закінчення злочину [9, с. 18].

Так, В. С. Прохоров зазначає, що змова співучасників у радянському кримінальному праві не визнається необхідним елементом співучасті

[10, с. 595]. На протигагу цій позиції, ряд авторів, зокрема А. А. Піонтовський [11, с. 584], М. А. Шнейдер [12, с. 17], стверджують, що суб'єктивний зв'язок між співучасниками має встановлюватися у формі змови між ними. Цікавим з цієї точки зору є твердження стосовно того, що за відсутності змови виконавець може бути й не обізнаний про злочинну діяльність співучасників, тобто один із співучасників може і не знати про приєднану діяльність іншого, прихильником якого є Ф. Г. Бурчак [13, с. 105-109]. Позиція останнього заслуговує на особливу увагу – ним висловлена думка про можливість односторонніх зв'язків для співучасті з виконанням різних ролей. Ф. Г. Бурчак стверджував, що двосторонні зв'язки необхідні лише при співвиконавстві, в інших випадках можливі двосторонні і односторонні зв'язки. Вважаючи взаємну обізнаність обов'язковою ознакою співвиконавства, вказав на те, що при інших формах співучасті ця ознака необов'язкова. Дотримуються цього твердження також О. П. Козлов [14, с. 70-74]. М. І. Панов звертає увагу на наявність взаємної поінформованості співучасників про спільний характер своїх дій і роль кожного з них у вчиненому злочині, стверджуючи, що виконавець не обов'язково повинен усвідомлювати злочинну діяльність кожного із співучасників окремо [15, с. 484].

Зважаючи на те, що вчинення злочину у співучасті свідчить про значну суспільну небезпеку вчиненого, оскільки, зазвичай, поєднується із заподіянням значної чи тяжкої (особливо тяжкої) шкоди охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам або ж створює можливість заподіяння такої шкоди, для застосування щодо суб'єкта кваліфікуючої або обтяжуючої обставини «співучасть» необхідно, аби вона усвідомлювалася кожним суб'єктом, до якого вона застосовується. Звідси можна зробити єдино можливий висновок, який полягає в тому, що кожен із співучасників повинен бути обізнаний в тому, що діє не один [8, с. 92].

Таким чином, співучасть неможлива при односторонньому суб'єктивному зв'язку, оскільки, односторонній суб'єктивний зв'язок суперечить одній із найважливіших ознак співучасті – спільності та заперечує не лише спільність дій, але і спільність умислу всіх співучасників.

Спільний умисел є обов'язковою суб'єктивною ознакою співучасті. Причому, для співучасті необхідний спільний умисел співучасників на вчинення конкретного злочину, а не різний для кожного співучасника. Спільність умислу означає, що між співучасниками завжди має місце змова на вчинення конкретного злочину, спільний умисел знаходить своє об'єктивне вираження в спільності дій співучасників. Виходячи з цього, П. Ф. Тельнов писав, що в законі не випадково підкреслюється суб'єктивна ознака співучасті – умисна спільна злочинна діяльність не менш як двох осіб. Законодавець конкретно вказує на недостатність для співучасті спільності дій для об'єктивної сторони, необхідно також, щоб ця спільність була умисною, щоб винні усвідомлювали її. Причому умисна спільність злочину, тобто усвідомлення тієї обставини, що суспільно небезпечне діяння

вчиняється не одноосібно, а спільно, що найменше двома особами, однаковою мірою обов'язкове для суб'єктивної сторони діянь усіх співучасників, у тому числі виконавців злочину [16, с. 52]. Такої ж точки зору дотримується М. І. Ковальов [17, с. 23].

С. І. Нікулін, в свою чергу, стверджує, що ця ознака слідує вже із самого визначення співучасті. При наявності так званого одностороннього суб'єктивного зв'язку відсутнє злиття інтелекту і волі декількох суб'єктів [18, с. 143].

О. П. Козлов стверджує, що термін «умисно», поставлений перед терміном «спільно», може розглядатися тільки як такий, що характеризує ознаку спільності, а не сам злочин. Отже, поставивши термін «умисно» перед терміном «злочин», законодавець фактично обмежив практику стосовно тлумачення поняття «спільність». Він визнав співучастю лише такі дії двох чи більше осіб, у яких мала місце взаємна обізнаність співучасників про їх злочинні наміри, тобто двосторонній суб'єктивний зв'язок [14, с. 75].

С. О. Балесв вважає, що двосторонній суб'єктивний зв'язок між співучасниками, є обов'язковим елементом спільності при груповій співучасті. Взаємодія і спільність дій співучасників унеможливають односторонній зв'язок між ними, який означає відсутність змови на спільну злочинну діяльність і, отже, відсутність співучасті [19, с. 8].

Р. Р. Галіакбаров також відзначив, що при груповому злочині декількох виконавців, а також при співвиконавстві, кожен із співучасників повинен усвідомлювати, що він вчиняє спільно з іншими особами, визнаючи тим самим, наявність саме двостороннього суб'єктивного зв'язку [20, с. 20].

Саме тому, співучасть ми розглядаємо як певну органічну, внутрішню єдність співучасників при вчиненні певного злочину.

Це твердження повністю спростовує аргументи прихильників ідеї необережної співучасті, яка, маючи свої витоки із XIX ст., знашла підтримку деяких радянських вчених, зокрема А. Я. Вишинського, М. Д. Шаргородського, І. Г. Філановського. Але ця точка зору не отримала свого подальшого розвитку і теоретичного обґрунтування, і з прийняттям Основ кримінального законодавства СРСР у 1958 році та здавалася вирішеною остаточно.

Однак, в новітній кримінально-правовій літературі цю точку зору реанімував О. П. Козлов, стверджуючи про можливість необережної співучасті та наводить на користь цієї думки в якості аргументів законодавчі положення різних країн, зокрема Польщі, США, Швеції, Данії, та пропонує ввести поняття «необережної співучасті» в закон та знайти відносно точну кваліфікацію цього явища [14, с. 25].

Проти необережної співучасті свого часу виступили А. А. Герцензон, М. І. Ковальов, А. А. Піонтковський, П. Ф. Тельнов, П. І. Гришаєв, А. І. Рарог та інші вчені. Так, професор А. А. Герцензон вважав, що конструкція співучасті в необережному злочині є штучною і надуманою [21, с. 118-119].

Очевидно, що при вчиненні необережного злочину декількома особами не може бути і мови про прагнення до досягнення єдиного результату. В таких злочинах взагалі відсутнє прагнення до досягнення

суспільно небезпечного результату, оскільки він настає з необережності. Отже, при вчиненні необережних злочинів декількома особами у їх діяльності відсутня ознака спільності, а, отже, відсутня і співучасть у злочині.

Аналізуючи вищенаведені точки зору та аргументи їх прихильників, правильною бачиться можливість співучасті у злочині лише за наявності двостороннього суб'єктивного зв'язку між співучасниками. Тому що, по-перше, співучасть у злочині як особливий різновид злочинної діяльності передбачає саме спільність діяльності співучасників, що, в свою чергу, конкретизується як наявність між співучасниками злочину зв'язку, який передбачає вчинення суспільно небезпечного діяння спільними зусиллями всіх співучасників; спрямованість об'єднаних спільних зусиль співучасників на досягнення єдиного злочинного результату; наявність необхідного причинного зв'язку між злочинною діяльністю кожного із співучасників і вчиненням конкретного злочину. По-друге, умисний характер спільної діяльності, що деталізується у взаємній поінформованості та єдності злочинного наміру.

Двосторонній суб'єктивний зв'язок має принципове значення для співучасті, оскільки є першим необхідним елементом узгодженості поведінки співучасників. Від його стійкості залежить міра узгодженості, організованості дій співучасників.

У науці кримінального права зроблена спроба об'єднати односторонній та двосторонній суб'єктивні зв'язки, синтезувати їх: «Для співучасті не вимагається наявність двостороннього зв'язку між підбурювачем, пособником і організатором. Такий зв'язок повинен встановлюватися тільки між виконавцем (виконавцями) та іншими співучасниками злочину», тобто у різних функціональних поєднаннях необхідні або лише двосторонній, або двосторонній і односторонній суб'єктивний зв'язок. Обґрунтування подібного виступає таке. «Третя суб'єктивна ознака співучасті передбачає наявність двостороннього суб'єктивного зв'язку між виконавцем та іншими співучасниками, тобто усвідомлення виконавцем суспільної небезпеки власних дій, які охоплюються ознаками складу злочину, усвідомлення суспільної небезпеки дій інших співучасників, передбачення настання суспільно небезпечного злочинного результату спільної діяльності. Вольовий момент характеризується бажанням настання наслідків. Такий же зв'язок передбачає усвідомлення організатора, підбурювача, пособника суспільної небезпечності власних дій, усвідомлення суспільної небезпечності дій виконавця, передбачення настання суспільно небезпечного злочинного результату від поведінки виконавця, якому сприяв співучасник [14, с. 70].

Таке поєднання того чи іншого суб'єктивного зв'язку між співучасниками видається недостатньо обґрунтованим.

Таким чином, розглядаючи співучасть, як умисну спільну участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину, слід визнати, що для наявності співучасті двосторонній суб'єктивний зв'язок між співучасниками є обов'язковим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Таганцев Н. С. Уголовное уложение / Н. С. Таганцев. – СПб.: Издание Н. С. Таганцева. – 1904. – 1125 с.
2. Белогриц-Котляровский Л. С. Учебник русского уголовного права. Общая и особенная части / Л. С. Белогриц-Котляровский. – СПб.: южно-русское книгоиздательство Ф. А. Югансона. – 1903. – 626 с.
3. Михлин А. С. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть: Учебник. Практикум / под ред. А. С. Михлина. – М.: Юристь. – 2004. – 400 с.
4. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія / О. В. Ус. – Харків, 2007. – 264 с.
5. Пионтковский А. А. Курс советского уголовного права. Т. 2. Преступление / А. А. Пионтковский. – М., 1970. – 515 с.
6. Пусторослев П. П. Русское уголовное право: лекции. Общая часть. Выпуск 1. Введение. Источники уголовного права. Преступление. – Юрьев. Типография К. Маттисена, 1907. – 552 с.
7. Митрофанов І. І., Притула А. М. Співучасть у злочині : навч. посіб. / І. І. Митрофанов, А. М. Притула. – Одеса : Фенікс, 2012. – 208 с.
8. Иванов Н. Г. Понятие и формы соучастия в советском уголовном праве / Н. Г. Иванов. – Саратов, 1991. – 127 с.
9. Шатов С. А. Соучастие в преступлении: учеб. пособ. / С. А. Шатов. – СПб., 2012. – 213 с.
10. Курс советского уголовного права. Часть общая. Т. 1 / Отв. ред. : Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1968. – 648 с.
11. Пионтковский А. А. Учение о преступлении по советскому уголовному праву / А. А. Пионтковский. – М., 1961. – 666 с.
12. Шнейдер М. А. Соучастие в преступлении по советскому уголовному праву / М. А. Шнейдер ; отв. ред. : А. Н. Васильев. – М. : ВЮЗИ, 1958. – 98 с.
13. Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф. Г. Бурчак. – К. : Вища шк., 1986. – 207 с.
14. Козлов А. П. Соучастие: традиции и реальность. / А. П. Козлов. – СПб., 2001. – 362 с.
15. Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства / М. І. Панов; передм. В. П. Тихого. – К.: Ін Юре, 2010. – 812 с.
16. Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П. Ф. Тельнов. – М., 1974. – 207 с.
17. Ковалев М. И. Соучастие в преступлении / М. И. Ковалев. – С., 1960. – 288 с.
18. Уголовное право России. Части Общая и Особенная / Под ред. А. І. Рапога. – М., 2005. – 480 с.
19. Балеєв С. А. Соучастие в преступлении: формы и классификации / С. А. Балеєв // Уголовное право. – 2006. – № 5. – С. 8.
20. Галиакбаров Р. Р. Квалификация групповых преступлений / Р. Р. Галиакбаров. – М., 1980. – 80 с.
21. Энциклопедия уголовного права. Т. 6. Соучастие в преступлении. – Издание профессора Малинина – СПб ГКА, СПб., 2007. – 563 с.

УДК 343.23

ПОТЕРПІЛИЙ ЯК ОЗНАКА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

Канібер Ю. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету
внутрішніх справ

Анотація: В статті розглянуті теоретичні проблеми адекватного відображення потерпілого в якості ознаки складу злочину.

Ключові слова: потерпілий від злочину, ознаки складу злочину.

Аннотация: В статье рассмотрены теоретические проблемы адекватного отображения потерпевшего в качестве признака состава преступления.

Ключевые слова: потерпевший от преступления, признаки состава преступления.

Annotation: The paper deals with the theoretical problem of adequate display of the victim as a sign of a crime (corpus delicti).

Key words: victim, sign of a crime, corpus delicti.

1. Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу і продовження глобальної дискусії у науці щодо необхідності пошуку нової теоретичної моделі кримінального кодексу і виконання утилітарного завдання – розробки нової редакції Кримінального кодексу, викликали сплеск наукової активності, що супроводжується низкою пропозицій стосовно провідних категорій та базових принципів кримінальної політики, кримінально-правового регулювання і охорони. Новітні погляди формуються переважно на засадах інтеграції

традиційного сприйняття теоретичних положень, міжнародного досвіду і прагматичного радикалізму, актуалізованого можливими перспективами реформування кримінальної юстиції, що спрямована серед інших завдань на створення належного кримінально-правового забезпечення стабільності державотворення, розбудову громадянського суспільства, охорону прав та законних інтересів особи кримінально-правовими засобами, спираючись на реалістичне обґрунтування балансу, рівноваги, між захистом приватних і публічних інтересів. Політика орієнтування на загальноєвропейські методи кримінально-правового регулювання призводить до імплементації принципових положень міжнародних